

Województwo Świętokrzyskie w świetle wybranych zagadnień z Diagnozy Społecznej 2011 (materiały wybrane)

Kielce, lipiec 2013

Obserwatorium Integracji Społecznej powstało w ramach projektu „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Warunki życia.....	4
3. Samopoczucie i stan zdrowia.....	9
4. Kapitał ludzki i edukacja.....	12
5. Praktyki religijne.....	15
6. Społeczeństwo obywatelskie.....	15
7. Zagrożenie alkoholizmem i narkomanią.....	18
8. Pomoc z zewnątrz dla gospodarstw domowych.....	21
9. Ubóstwo i wykluczenie społeczne.....	22
10. Dobrostan psychiczny i satysfakcja.....	25
11. Podsumowanie.....	26

Wstęp

Projekt "Diagnoza społeczna 2011" jest projektem badawczym o charakterze ogólnopolskim, który umożliwia weryfikację postawionych hipotez naukowych. Przedmiotem badania są najważniejsze aspekty życia gospodarstw domowych i ich członków. Badanie skupia się na warunkach i jakości życia gospodarstw domowych oraz postawach, przeżyciach i zachowaniach ich członków. W tym kontekście jest diagnozą warunków i jakości życia polskiego społeczeństwa. Kluczowym dla polityki społecznej jest moduł badawczy dotyczący rynku pracy i wykluczenia społecznego, który obejmuje:

- Część I - Rynek pracy i kapitał ludzki (determinanty aktywności zawodowej, percepcja pracy zawodowej i jej determinanty, pracownicy w wieku niemobilnym i ich aktywność zawodowa, emigracja zarobkowa, aktywność edukacyjna dorosłych członków gospodarstw domowych, pomiar kapitału ludzkiego i jego zróżnicowanie wg cech demograficznych, społecznych i ekonomicznych itp.);
- Część II – Źródła i konsekwencje wykluczenia społecznego (usługi opiekuńcze dla osób starszych, obecność gospodarstw domowych na rynku finansowym i wykluczenie finansowe, ubóstwo, dyskryminacja społeczna, rodzaje wykluczenia społecznego, zakres wykluczenia społecznego w różnych grupach społecznych, społeczne funkcjonowanie wykluczonych itp.).

Autorem projektu jest *Rada Monitoringu Społecznego* oraz zespół zaproszonych przez Radę ekspertów - specjalistów z zakresu ekonomii, demografii, psychologii, socjologii, statystyki, ubezpieczeń, ekonomiki zdrowia. Redaktorami głównego raportu są profesorowie: Janusz Czapiński i Tomasz Panek. Podmiotem badania są wylosowane gospodarstwa domowe oraz wszyscy dostępni członkowie tych gospodarstw powyżej 16 roku życia. W losowaniu prób badawczych są wykorzystywane bazy danych GUS. Badanie terenowe przeprowadzają profesjonalni ankieterzy z GUS, a nadzór merytoryczny nad realizacją badania sprawuje Rada Monitoringu Społecznego. Próba badawcza obejmuje 12 386 gospodarstw domowych, a próba indywidualnych respondentów w tych gospodarstwach 26 453 osoby. Badania w ramach *Diagnozy Społecznej* mają charakter panelowy - w odstępach kilkuletnich, trzyletnich bądź dwuletnich.

Projekt „Diagnoza Społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków” zasługuje na miano interdyscyplinarnego, ponieważ uwzględnia w jednym badaniu wszystkie ważne aspekty życia poszczególnych gospodarstw domowych i ich członków - zarówno ekonomiczne (np. dochód, zasobność materialną, oszczędności, kredyty), jak i pozaekonomiczne (np. edukację, leczenie, sposoby radzenia sobie z kłopotami, stres, dobrostan psychiczny, styl życia, zachowania patologiczne, uczestnictwo w kulturze, korzystanie z nowoczesnych technologii komunikacyjnych i wiele innych).

Wyniki Diagnozy Społecznej nakreślają nie tylko dzisiejszy obraz polskiego społeczeństwa, ale pozwalają także śledzić jego zmiany w okresie dziesięciu lat, a uwzględniając wcześniejsze badania na temat jakości życia Polaków także w dłuższym okresie (niemal od początku procesu transformacji systemowej).

W prezentowanym opracowaniu ujęto ważniejsze kwestie dotyczące warunków i jakości życia mieszkańców województwa świętokrzyskiego, jednocześnie uwzględniając podobne problemy i zagadnienia w skali kraju.

2. Warunki życia

Projekt „Diagnoza Społeczna 2011. Warunki i Jakość Życia Polaków” objął wiele aspektów związanych z sytuacją gospodarstw domowych i poszczególnych obywateli. Pomiar warunków życia gospodarstwa domowego obejmował:

- ✓ sytuację dochodową gospodarstwa domowego i sposób gospodarowania dochodami,
- ✓ wyżywienie,
- ✓ zasobność materialną gospodarstwa domowego, w tym wyposażenie w nowoczesne technologie komunikacyjne (telefon komórkowy, komputer, dostęp do Internetu),
- ✓ warunki mieszkaniowe,
- ✓ pomoc społeczną, z jakiej korzysta gospodarstwo domowe,
- ✓ kształcenie dzieci,
- ✓ uczestnictwo w kulturze i wypoczynek,
- ✓ korzystanie z usług systemu ochrony zdrowia,
- ✓ sytuację gospodarstwa domowego i jego członków na rynku pracy,
- ✓ ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność i inne aspekty wykluczenia społecznego.

W „Diagnozie Społecznej 2011. Warunki i Jakość Życia Polaków” podjęto próbę grupowania województw ze względu na strukturę warunków życia, opisywaną przez zmienne stanowiące oceny poziomu zaspokojenia potrzeb w poszczególnych obszarach warunków życia, otrzymane w oparciu o taksonomiczną miarę warunków życia. W przeprowadzonym badaniu

przyjęto podział województw na 4 grupy. Wyodrębniono następujące grupy województw o podobnej strukturze warunków życia w 2011 r.:

- ✓ grupa 1: kujawsko-pomorskie, mazowieckie, opolskie i wielkopolskie,
- ✓ grupa 2: lubelskie, lubuskie, łódzkie, podkarpackie, podlaskie i pomorskie,
- ✓ grupa 3: małopolskie, śląskie i zachodnio-pomorskie,
- ✓ grupa 4: dolnośląskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie.

Województwo świętokrzyskie uplasowało się w grupie czwartej, w której najslabiej były zaspokojone potrzeby we wszystkich wyróżnionych obszarach życia, poza uczestnictwem w kulturze i wypoczynku.

Tabela nr 1. Warunki życia gospodarstw domowych (od najlepszych do najgorszych)

Lp	Województwo	Obszary warunków życia								Razem
		Do chody	Wyży wienie	Zasob ność ma terialna	Warunki mieszka niowe	Kształ cenie dzieci	Ochrona zdrowia	Uczes tniwo w kul turze	Wypo czynek	
1.	mazowieckie	0,000	0,162	0,504	0,132	0,560	0,237	0,377	0,194	0,290
2.	wielkopolskie	0,395	0,185	0,737	0,139	0,239	0,267	0,308	0,177	0,323
3.	opolskie	0,574	0,307	0,558	0,141	0,183	0,285	0,168	0,220	0,331
4.	śląskie	0,422	0,192	0,731	0,612	0,267	0,336	0,409	0,130	0,459
5.	kujawsko-pomorskie	0,533	0,430	0,764	0,152	0,576	0,229	0,306	0,343	0,492
6.	małopolskie	0,333	0,349	0,469	0,622	0,595	0,240	0,697	0,364	0,539
7.	podlaskie	0,562	0,499	0,386	0,157	0,523	0,375	0,437	0,662	0,543
8.	pomorskie	0,296	0,502	0,597	0,134	0,371	0,497	0,728	0,629	0,569
9.	podkarpackie	0,618	0,575	0,540	0,126	0,258	0,604	0,384	0,614	0,582
10.	zachodniopomorskie	0,410	0,539	0,604	0,574	0,626	0,252	0,674	0,238	0,591
11.	lubelskie	0,752	0,489	0,671	0,177	0,538	0,641	0,340	0,448	0,667
12.	świętokrzyskie	0,699	0,577	0,470	0,626	0,598	0,643	0,345	0,403	0,677
13.	lubuskie	0,468	0,582	0,743	0,170	0,673	0,665	0,405	0,635	0,700
14.	dolnośląskie	0,360	0,619	0,704	0,620	0,579	0,688	0,732	0,628	0,732
15.	łódzkie	0,553	0,779	0,746	0,149	0,682	0,685	0,739	0,538	0,736
16.	warmińsko - mazurskie	0,580	0,691	0,810	0,624	0,691	0,589	0,391	0,662	0,755

Źródło: Diagnoza społeczna 2011

Wskaźnik obrazujący jakość życia w próbie panelowej w 2009 i 2011 roku informuje, iż w 2011 roku region nasz charakteryzuje najniższa jakość życia w Polsce. W 2009 roku województwo nasze zajmowało pod tym względem 14 miejsce w kraju.

Tabela nr 2. Ogólny wskaźnik jakości życia w próbie panelowej 2009 – 2011

L.p.	Ranking		Województwo	2011			2009		
	2011	2009		Średnia	Odch. stand	N	Średnia	Odch. stand	N
1.	1	3	wielkopolskie	0,15	0,96	956	0,10	0,94	1047
2.	2	5	pomorskie	0,13	1,06	703	0,07	1,04	808
3.	3	6	małopolskie	0,08	0,94	1122	0,06	1,02	1015
4.	4	8	mazowieckie	0,05	1,05	1707	0,03	1,07	1755
5.	5	1	dolnośląskie	0,03	0,96	928	0,10	0,96	891
6.	6	4	śląskie	0,03	0,93	1459	0,08	0,96	1389
7.	7	7	zachodniopomorskie	0,03	1,01	601	0,04	0,98	568
8.	8	2	opolskie	-0,03	0,96	368	0,10	0,97	334
9.	9	12	podkarpackie	-0,04	0,94	738	-0,09	0,94	776
10.	10	10	warmińsko-mazurskie	-0,06	1,00	478	-0,05	0,99	507
11.	11	13	łódzkie	-0,07	0,95	970	0,10	0,98	965
12.	12	9	kujawsko – pomorskie	-0,09	0,98	625	-0,04	0,92	567
13.	13	11	podlaskie	-0,10	1,05	519	-0,08	0,99	446
14.	14	15	lubelskie	-0,14	1,04	701	-0,22	0,99	644
15.	15	16	lubuskie	-0,18	1,14	319	-0,23	1,1	305
16.	16	14	świętokrzyskie	-0,25	1,12	451	-0,14	1,07	471

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

Maleje rozwarstwienie ekonomiczne polskiego społeczeństwa. Zmniejszyły się także nierówności pomiędzy skrajnymi grupami dochodowymi gospodarstw domowych. Współczynnik różnicowania decylogowego spadł w okresie marzec 2009-marzec 2011 o 3 %. Wyniki te oznaczają, że trend wzrostu nierówności dochodowych obserwowany w latach 90 i na początku obecnego wieku uległ odwróceniu.

Poniżej minimum egzystencji (480 zł na jednostkę ekwiwalentną w gospodarstwie domowym) żyło w marcu/kwietniu 2011 r. 4 % gospodarstw; w 2009 r. poniżej minimum egzystencji (413 zł) żyło 3,8 % gospodarstw. Dane z próby panelowej 2009-2011 dowodzą, że wzrost zasięgu ubóstwa (ogólnie o 0,3%) wystąpił tylko w grupach gospodarstw utrzymujących się z socjalnych transferów pieniędzy budżetowych (zasiłki i renty); w innych grupach wystąpił spadek zasięgu ubóstwa, największy w grupie gospodarstw rolników.

Województwami o najwyższym poziomie materialnych warunków życia były w 2011 r. mazowieckie, opolskie i wielkopolskie, a o najniższym warmińsko-mazurskie, łódzkie i dolnośląskie. Pod względem ogólnego wskaźnika jakości życia przodują zaś województwa mazowieckie, wielkopolskie, małopolskie i pomorskie, a na końcu są **świętokrzyskie** i lubuskie. W przekroju większych miast najlepiej żyje się mieszkańcom Warszawy, Torunia, Poznania

i Krakowa, a najgorzej mieszkańcom Radomia, **Kielc**, Wałbrzycha i Gliwic. Zwiększa się różnica między regionami o najwyższym i najniższym wskaźniku jakości życia.

Średni dochód netto w marcu 2011 r. wyniósł w badanych gospodarstwach w przeliczeniu na osobę 1295 zł, co oznacza, iż w ostatnich dwóch latach wzrósł on realnie o 4 %. Najniższy miesięczny dochód netto w zł pozwalający według ocen badanych gospodarstw domowych na „powiązanie końca z końcem” wyniósł w marcu 2011 r. 1347 zł na jednostkę ekwiwalentną oraz 1111 zł na osobę. Najniższy poziom miesięcznych dochodów netto na jednostkę ekwiwalentną, pozwalających na „powiązanie końca z końcem” w przekroju regionalnym deklarowały gospodarstwa domowe zamieszkujące województwa podkarpackie, lubelskie i **świętokrzyskie** (odpowiednio 1003 zł, 1155 zł oraz 1172 zł na jednostkę ekwiwalentną).

Pod względem wielkości dochodów netto, przypadających zarówno na gospodarstwo domowe jak i na osobę, region świętokrzyski zajmuje przedostatnie miejsce w kraju przed województwem lubelskim. Dochód netto na gospodarstwo domowe w województwie jest niższy o ok. 13% od średniej krajowej, a tenże dochód na osobę jest niższy od średniej krajowej o ponad 16%.

Tabela nr 3. Dochody netto gospodarstw domowych w marcu 2011r.

L.p.	Województwo	Dochody netto w zł			Ranking
		Na gospodarstwo domowe	Na osobę	Na jednostkę ekwiwalentną	
1.	dolnośląskie	3 174,20	1 333,83	1 641,05	
2.	kujawsko – pomorskie	2 898,88	1 169,85	1 464,32	
3.	lubelskie	2 523,55	1 021,96	1 267,27	
4.	lubuskie	3 070,35	1 249,44	1 558,86	
5.	łódzkie	2 824,19	1 202,50	1 465,59	
6.	małopolskie	3 392,28	1 331,12	1 669,71	
7.	mazowieckie	3 794,63	1 631,57	1 997,79	
8.	opolskie	2 943,85	1 167,80	1 455,55	
9.	podkarpackie	3 120,33	1 060,25	1 403,04	
10.	podlaskie	3 051,83	1 129,53	1 445,90	
11.	pomorskie	3 383,74	1 377,32	1 714,78	
12.	śląskie	3 049,22	1 312,32	1 600,53	
13.	świętokrzyskie	2 725,49	1 035,33	1 309,99	15,15,15
14.	warmińsko–mazurskie	2 893,47	1 135,38	1 434,66	
15.	wielkopolskie	3 265,40	1 283,75	1 616,13	
16.	zachodniopomorskie	3 138,48	1 318,74	1 630,81	

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

Zróznicowanie gospodarstw oceniających, że ich warunki mieszkaniowe uległy pogorszeniu w stosunku do sytuacji sprzed dwóch lat, według klasy miejscowości zamieszkania, nie było znaczące. Najczęściej na pogorszenie się tych warunków wskazywały gospodarstwa domowe zamieszkujące największe miasta oraz wieś (po prawie 11% gospodarstw). Gospodarstwa domowe oceniające negatywnie zmiany warunków mieszkaniowych najczęściej zamieszkiwały województwa dolnośląskie i **świętokrzyskie** (po około 12 % gospodarstw z tych województw).

W okresie marzec 2009–marzec 2011 znaczący wzrost odsetka gospodarstw domowych, których nie stać ze względów finansowych na zaspokojenie swoich potrzeb żywnościowych, nastąpił przede wszystkim w największych miastach o liczbie mieszkańców powyżej 500 tys. i to w większości grup artykułów żywnościowych. W przekroju regionalnym tylko w kilku województwach i jedynie w zakresie nielicznych grup artykułów żywnościowych nastąpiło znaczące pogorszenie sytuacji w omawianym zakresie (o ponad 4 %) - dotyczyło to przede wszystkim województwa podlaskiego (znaczący wzrost odsetka gospodarstw, których nie stać ze względów finansowych na zaspokojenie potrzeb w zakresie owoców i przetworów owocowych, przetworów mlecznych i cukru), **świętokrzyskiego** (znaczący wzrost odsetka gospodarstw, których nie stać było na zaspokojenie potrzeb w zakresie owoców i przetworów owocowych oraz cukru) oraz województwa opolskiego (znaczący wzrost odsetka gospodarstw, których nie stać było na zaspokojenie potrzeb w zakresie warzyw i przetworów warzywnych, owoców i przetworów owocowych oraz ryb i przetworów rybnych).

W okresie marzec 2007- 2011 odsetek gospodarstw domowych oszczędzających z myślą o zabezpieczeniu na starość spadł w skali ogólnopolskiej o ponad 3 %. Spadł on najbardziej w gospodarstwach utrzymujących się z niezarobkowych źródeł, nierodzinnych wieloosobowych i rodzinach niepełnych, zamieszkujących duże miasta o liczbie mieszkańców 200-500 tys. oraz województwa lubelskie, dolnośląskie i opolskie, a także w grupie gospodarstw z bezrobotnymi. Jednocześnie jego znaczące zwiększenie nastąpiło w grupie gospodarstw domowych rencistów oraz małżeństw z 1 dzieckiem zamieszkujących najmniejsze miasta oraz w województwie **świętokrzyskim** (o prawie 14 %).

Częstość występowania zadłużenia gospodarstw domowych według klas miejscowości zamieszkania oraz województw jest stosunkowo mało zróżnicowana. Najwyższy procent gospodarstw domowych zadłużonych występuje w miastach o liczbie mieszkańców 100-200 tys. (ponad 42% gospodarstw) a najniższy na wsi (ponad 36 % gospodarstw). Największy procent zadłużonych gospodarstw jest w województwach dolnośląskim i lubuskim (odpowiednio około

51 i prawie 48 % gospodarstw), a najmniejszy w województwach **świętokrzyskim** i podlaskim (odpowiednio około 27 i 30 % gospodarstw).

Zakup dóbr trwałego użytku był najczęściej finansowany z kredytów i pożyczek przez gospodarstwa domowe zamieszkujące duże miasta o liczbie mieszkańców 200-500 tys. (w ponad 43 proc. gospodarstw korzystających z kredytów) oraz województwo **świętokrzyskie** (w prawie 45% gospodarstw korzystających z kredytów). Na remont domu lub mieszkania najczęściej kredyty przeznaczały gospodarstwa zamieszkujące najmniejsze miasta i wieś (odpowiednio około 39 i prawie 36% gospodarstw korzystających z kredytów) oraz województwa opolskie i małopolskie (w ponad 40 % gospodarstw korzystających z kredytów).

W latach 2009-2011 w zdecydowanej większości województw nastąpiła poprawa stopnia wyposażenia mieszkań w urządzenia i instalacje, poza najmniejszymi miastami i wsią w przypadku ciepłej wody bieżącej. Gospodarstwa domowe nieposiadające w mieszkaniach ciepłej wody bieżącej zamieszkiwały przede wszystkim województwo **świętokrzyskie** (prawie 38 proc. mieszkań w tym województwie nie posiadało ciepłej bieżącej wody).

3. Samopoczucie i stan zdrowia

Według „Diagnozy Społecznej 2011” Polacy są coraz zdrowsi. Ogólny poziom stresu życiowego był w roku 2011 zdecydowanie niższy niż dwa lata wcześniej i najniższy od roku 2000. Spadek stresu był taki sam u kobiet i mężczyzn, przy czym przez cały okres badania natężenie stresu było u mężczyzn podobne jak u kobiet. Dużemu natężeniu stresu życiowego sprzyjają w szczególności dzieci na utrzymaniu, wiek życia, praca najemna i bycie przedsiębiorcą. Czynnikiem osłabiającym stres życiowy są: bycie singlem, wdowieństwo, wyższy dochód, mieszkanie na wsi i bycie emerytem.

System wartości Polaków jest bardzo stabilny, wzrosła także w porównaniu z latami 90. ubiegłego wieku waga wykształcenia, choć w dalszym ciągu zarówno przyjaciele jak i wykształcenie wydają się wartościami niedocenianymi w świetle ich realnego wpływu na subiektywną jakość życia.

Podobnie jak we wszystkich poprzednich latach najczęściej jako wartość wskazywane jest zdrowie (64 % respondentów), a w dalszej kolejności udane małżeństwo (niewielki spadek), dzieci i praca; najrzadziej wolność i swoboda, silny charakter, wykształcenie i życzliwość oraz szacunek otoczenia.

Opieka zdrowotna

W 2011 roku odsetek gospodarstw domowych w województwie **świętokrzyskim**, który skorzystał z usług różnych placówek ochrony zdrowia opłacanych przez NFZ wyniósł 89,1 i jest to najniższy wskaźnik w skali kraju. W przypadku korzystania z usług placówek ochrony zdrowia opłacanych z własnej kieszeni region **świętokrzyski** zajmuje 11 miejsce w Polsce, a w przypadku abonamentu na usługi medyczne opłacane przez pracodawcę województwo zajmuje *ex aequo* z opolskim 10 miejsce w kraju.

Tabela nr 4. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z usług różnych placówek służby zdrowia w ciągu ostatniego roku

L. p.	Województwo	Opłacanych przez NFZ		Opłacanych z własnej kieszeni		Opłacanych przez pracodawcę (abonament)		Ranking
		2011	2009	2011	2009	2011	2009	
1.	dolnośląskie	91,5	92,5	52,6	56,5	7,9	4,0	
2.	kujawsko – pomorskie	90,8	90,7	42,9	40,2	2,9	2,8	
3.	lubelskie	93,0	94,1	48,3	51,2	5,0	4,0	
4.	lubuskie	94,1	90,8	56,4	53,8	6,1	3,6	
5.	łódzkie	92,6	91,7	49,9	46,4	2,8	2,8	
6.	małopolskie	92,5	96,2	54,4	54,2	6,3	6,0	
7.	mazowieckie	89,3	87,7	52,4	53,1	13,0	10,4	
8.	opolskie	90,5	87,5	39,4	42,4	3,1	3,4	
9.	podkarpackie	95,2	96,0	56,7	54,4	2,6	3,5	
10.	podlaskie	93,1	92,3	50,2	46,5	2,8	3,0	
11.	pomorskie	91,6	93,2	52,2	52,6	9,7	10,4	
12.	śląskie	91,7	93,9	46,6	43,4	5,6	4,4	
13.	świętokrzyskie	89,1	91,0	47,4	48,2	3,1	2,1	16,11, 10-11
14.	warmińsko – mazurskie	90,0	91,1	27,3	26,4	1,9	0,5	
15.	wielkopolskie	92,2	91,1	50,5	52,8	6,7	4,0	
16.	zachodniopomorskie	89,9	89,8	42,9	42,5	4,8	3,9	

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

Z poniższego zestawienia wynika, iż w 2011 roku członek co trzeciego gospodarstwa domowego z województwa **świętokrzyskiego** przebywał w szpitalu. Wskaźnik ten wynoszący w województwie 28,8 jest wyższy prawie o 12% od średniej krajowej i sytuuje region na 3 miejscu w kraju. W 2009 roku województwo **świętokrzyskie** w tym rankingu zajmowało 9 pozycję.

Tabela nr 5. Odsetek gospodarstw domowych, których członek przebywał w ostatnim roku w szpitalu

L.p.	Województwo	2011	2009	Ranking
1.	dolnośląskie	29,2	25,7	
2.	kujawsko – pomorskie	26,7	24,2	
3.	lubelskie	27,1	28,2	
4.	lubuskie	25,7	27,0	
5.	łódzkie	28,3	26,1	
6.	małopolskie	23,1	23,5	
7.	mazowieckie	23,8	25,1	
8.	opolskie	26,5	22,5	
9.	podkarpackie	26,3	28,3	
10.	podlaskie	29,1	28,2	
11.	pomorskie	19,9	23,5	
12.	śląskie	23,4	24,6	
13.	świętokrzyskie	28,8	25,0	3,9
14.	warmińsko – mazurskie	18,4	24,2	
15.	wielkopolskie	26,0	26,6	
16.	zachodniopomorskie	20,7	23,8	

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

Zakres rezygnacji z powodów finansowych z poszczególnych świadczeń zdrowotnych nie rozkłada się równo w przekroju grup społeczno-demograficznych. Biorąc pod uwagę tylko te gospodarstwa, które miały odpowiednie potrzeby, najczęściej rezygnacji z wszystkich lub większości świadczeń wystąpiło w gospodarstwach utrzymujących się z niezarobkowych źródeł, rencistów, w rodzinach niepełnych, gospodarstwach nierodzinnych jedno- i wieloosobowych, w gospodarstwach zamieszkujących na wsi i w województwach łódzkim i **świętokrzyskim**.

Więcej przeciętnie jest rezygnacji na wsi niż w miastach. Czynnikiem decydującym jest tutaj zamożność. W przekroju wojewódzkim nasilenie rezygnacji zależy od rodzaju usługi. Na przykład ze szpitala najczęściej rezygnują mieszkańcy woj. łódzkiego i małopolskiego, a najrzadziej woj. wielkopolskiego; z badań najczęściej rezygnują gospodarstwa domowe z woj. łódzkiego, a najrzadziej mieszkańcy woj. opolskiego; z wizyt u lekarza najczęściej rezygnują gospodarstwa z woj. **świętokrzyskiego**, a najrzadziej mieszkańcy woj. opolskiego.

Tabela nr 6. Odsetek gospodarstw, które zrezygnowały z powodów finansowych z wybranych świadczeń zdrowotnych, mimo że ich potrzebowały

L.p.	Województwo	Procent gospodarstw domowych, które zrezygnowały z:								Ranking
		Zakup leków	Leczenia zębów	Protezy	Usług lekarza	Badań	Rehabilitacji	Sana – torium	Szpi – tala	
1.	dolnośląskie	22,5	28,1	27,0	20,7	15,2	26,3	29,9	3,3	
2.	kujawsko – pomorskie	17,8	19,8	19,4	12,0	9,0	18,7	25,3	3,1	
3.	lubelskie	23,9	28,3	29,9	16,1	13,5	19,5	30,9	1,3	
4.	lubuskie	21,1	31,2	30,7	19,2	12,7	24,2	41,8	3,9	
5.	łódzkie	24,7	27,5	26,0	20,8	19,3	27,0	41,4	5,3	
6.	małopolskie	18,0	20,1	19,3	15,7	8,9	15,9	25,8	5,2	
7.	mazowieckie	16,6	20,8	23,6	15,9	9,4	18,2	31,8	1,5	
8.	opolskie	19,5	19,8	24,9	13,0	5,1	18,9	21,1	1,2	
9.	podkarpackie	20,3	27,1	27,6	15,8	11,7	17,6	40,7	1,7	
10.	podlaskie	12,3	22,3	25,8	14,5	14,7	19,0	23,9	1,5	
11.	pomorskie	16,8	23,7	31,7	19,1	14,2	24,8	37,1	2,3	
12.	śląskie	19,3	20,8	24,4	14,0	9,1	22,4	25,0	1,9	
13.	świętokrzyskie	24,0	24,4	33,9	23,6	12,7	23,6	30,1	3,7	2,7,3,1,6,5,9,4
14.	warmińsko – mazurskie	24,0	32,5	37,9	17,4	9,5	18,4	33,0	2,6	
15.	wielkopolskie	16,6	19,3	20,3	16,4	10,8	19,2	26,6	0,9	
16.	zachodniopomorskie	18,5	22,2	34,6	14,4	8,4	20,7	37,7	3,6	

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

4. Kapitał ludzki i edukacja

Kapitał ludzki to według „*Diagnozy Społecznej 2011*” zasób wiedzy, umiejętności i kwalifikacji poszczególnych osób, grup i całego społeczeństwa, określający ich zdolność do pracy, przystosowania do zachodzących zmian i kreatywność. Tak szeroka definicja może obejmować wiele różnorodnych czynników. Autorzy „*Diagnozy Społecznej 2011*” wskazali jedynie na kilka wskaźników, które można zaliczyć do zbiorczej kategorii kapitał ludzki i edukacja, w tym odnieść bezpośrednio do województwa **świętokrzyskiego**. Ze względu na znaczenie kapitału ludzkiego jako podstawowego elementu sukcesu na rynku pracy są to m. in. znajomość języków obcych i posiadanie prawa jazdy.

W skali kraju prawem jazdy legitymuje się 47% członków gospodarstw (o prawie 3 % więcej niż dwa lata temu), niemal dwukrotnie więcej mężczyzn niż kobiet. W 2011 r. odsetek

ludności w gospodarstwach domowych województwa **świętokrzyskiego** posiadających prawo jazdy wyniósł 44,8% (więcej o 3,1% niż w 2009 r.).

W skali kraju największy odsetek osób zna czynnie język angielski (18,4 %), na drugim miejscu jest niemiecki (8 %). Na trzecim miejscu znalazł się j. rosyjski, który czynnie zna 6,5 % a na czwartym francuski (1,1%). W stosunku do 2007 r. wzrosła znajomość tylko języka angielskiego; znajomość czynna pozostałych języków spadła, najbardziej j. rosyjskiego.

W województwie **świętokrzyskim** zakres kompetencji w zakresie języka angielskiego w odniesieniu do roku 2009 spadł o 0,2% i w 2011 wyniósł 15,5%, podobna sytuacja przedstawia się z językiem rosyjskim, gdzie czynna znajomość na przestrzeni badanego okresu zmalała z 6% do 4,5%. Odwrotna sytuacja dotyczy języka niemieckiego, gdzie liczba osób podnosząca swoje kwalifikacje w tym zakresie zwiększyła się z 5% do 6,5%. Jedynie znajomość języka francuskiego nie zmieniła się na przestrzeni lat 2009-2011 i wyniosła 0,6 %.

Tabela nr 7. Ludność w gospodarstwach domowych mających prawo jazdy i znających języki obce w 2009 i 2011 roku

L. p.	Województwo	Prawo jazdy		Znajomość języków (czynna)							
				angielski		niemiecki		francuski		rosyjski	
		2011	2009	2011	2009	2011	2009	2011	2009	2011	2009
1.	dolnośląskie	46,8	43,9	17,3	16,3	10,8	10,6	0,6	0,7	6,8	7,8
2.	kujawsko – pomorskie	42,8	43,0	16,7	16,9	7,9	8,3	1,0	1,2	6,5	6,6
3.	lubelskie	45,5	42,4	16,3	16,2	6,6	5,7	0,6	0,7	8,8	10,6
4.	lubuskie	45,4	41,9	11,5	14,9	8,3	10,3	0,2	0,2	5,8	8,9
5.	łódzkie	46,8	43,7	14,3	16,0	6,3	7,5	0,9	0,9	3,9	7,0
6.	małopolskie	46,9	43,9	20,8	19,5	8,0	7,3	1,5	1,9	6,1	7,1
7.	mazowieckie	50,1	46,9	23,1	22,5	6,4	6,4	1,8	1,9	8,4	9,6
8.	opolskie	45,7	45,8	18,0	19,2	16,3	18,6	0,7	0,3	7,8	10,1
9.	podkarpackie	47,4	42,4	16,0	17,0	6,6	8,6	0,8	0,8	4,0	4,2
10.	podlaskie	47,8	44,6	21,2	18,7	7,3	4,7	2,1	1,6	17,3	17,0
11.	pomorskie	46,5	42,5	22,1	22,3	10,4	10,2	1,2	0,9	6,9	6,1
12.	śląskie	47,1	45,5	19,5	18,4	7,8	7,8	1,2	1,4	5,0	6,2
13.	świętokrzyskie	44,8	41,7	15,5	15,7	6,5	5,0	0,6	0,6	4,5	6,0
14.	warmińsko–mazurskie	43,1	10,9	16,4	14,5	5,3	5,8	0,4	0,4	5,6	6,3
15.	wielkopolskie	51,4	49,2	16,2	16,2	7,7	9,2	1,0	1,4	5,2	5,9
16.	zachodniopomorskie	47,7	40,3	17,3	17,7	10,1	10,3	0,4	0,9	6,6	4,4

Źródło: Diagnoza społeczna 2011

Dość znaczne są także różnice w dostępie do Internetu w gospodarstwach domowych pomiędzy różnymi województwami, choć i one maleją. Jeszcze dwa lata temu wynosiły prawie 10%, wcześniej jeszcze więcej, a obecnie już tylko 5%.

Istnieje bardzo silna zależność między dostępem do Internetu i korzystaniem z niego, jednak nie zawsze większa dostępność przekłada się na większą liczbę osób korzystających. Szczególnie w województwach warmińsko-mazurskim, małopolskim i wielkopolskim niewielu użytkowników korzysta z Internetu, choć mają do niego dostęp. W efekcie najwięcej użytkowników korzysta obecnie w województwach śląskim i pomorskim, a tylko nieznacznie mniej w lubuskim i dolnośląskim. Zdecydowanie najrzadziej korzystają z Internetu mieszkańcy województwa warmińsko-mazurskiego i **świętokrzyskiego**.

Obecnie najlepsza sytuacja występuje w województwach małopolskim oraz wielkopolskim, gdzie dostęp do Internetu ma prawie dwie trzecie gospodarstw domowych. Najrzadziej dostęp do sieci mają mieszkańcy województw lubelskiego i łódzkiego oraz **świętokrzyskiego**, które pod tym względem zajmuje ostatnie miejsce w kraju, wyraźnie odbiegając in minus od przedostatniego województwa lubelskiego. Dostępność do Internetu w gospodarstwach domowych w regionie **świętokrzyskim** wynosząca 52,3% jest prawie o 20% mniejsza niż wynosi średnia krajowa. Województwo **świętokrzyskie** wraz z woj. lubelskim, łódzkim, warmińsko – mazurskim i podkarpackim charakteryzuje wskaźnik dostępu do Internetu poniżej 60%. Wszystkie pozostałe województwa charakteryzuje wskaźnik powyżej 60%.

Tabela nr 8. Gospodarstwa domowe z dostępem do Internetu (w %)

L.p.	Województwo	Gospodarstwa	Ranking
1.	dolnośląskie	62,3	5
2.	kujawsko – pomorskie	61,1	9
3.	lubelskie	54,2	15
4.	lubuskie	60,9	10
5.	łódzkie	55,6	14
6.	małopolskie	65,7	1
7.	mazowieckie	62,9	4
8.	opolskie	61,2	8
9.	podkarpackie	59,1	12
10.	podlaskie	61,3	7
11.	pomorskie	63,3	3
12.	śląskie	61,6	6
13.	świętokrzyskie	52,3	16
14.	warmińsko–mazurskie	58,1	13
15.	wielkopolskie	65,0	2
16.	zachodniopomorskie	60,8	11

Źródło: Diagnoza społeczna 2011

5. Praktyki religijne

W 2011 r. 42,7 proc. osób dorosłych deklarowało systematyczny udział w nabożeństwach i innych uroczystościach religijnych. Jest to o 1% mniej niż w 2009 r. i o 3,4% mniej niż w 2007 r.; najmniej w całym okresie od 1992 r .

Najbardziej religijne ze względu na kryterium praktyk instytucjonalnych grupy ludności to: kobiety, osoby starsze (65 i więcej lat), mieszkańcy wsi (w tym rolnicy), renciści i emeryci oraz osoby z podstawowym wykształceniem, a najniższymi behawioralnymi wskaźnikami religijności charakteryzują się mężczyźni, osoby w wieku do 44 lat, mieszkańcy największych miast, osoby najlepiej wykształcone i najzamożniejsze, bezrobotni, pracownicy sektora prywatnego i prywatni przedsiębiorcy.

W przekroju regionalnym najbardziej „religijnymi” województwami są: podkarpackie, małopolskie, opolskie i lubelskie, najmniej zaś religijnymi: zachodniopomorskie, łódzkie, warmińsko-mazurskie i dolnośląskie. Najwyraźniej od średniej krajowej odstaje woj. podkarpackie, gdzie ledwie ponad 12% mieszkańców w ogóle nie chodzi do kościoła, a prawie $\frac{3}{4}$ bierze udział w nabożeństwach co najmniej 4 razy w miesiącu; na przeciwnym zaś biegunie znajduje się woj. zachodniopomorskie, gdzie niemal połowa mieszkańców (49%) w ogóle nie chodzi do kościoła, a ledwie co trzeci bierze udział w uroczystościach religijnych co najmniej 4 razy w miesiącu (dwukrotna różnica w przeciętnej częstości udziału w nabożeństwach między tymi województwami). Największe miasta (powyżej 500 tys. mieszkańców) są najmniej religijne (49% nie chodzi w ogóle do kościoła wobec 21% ludności wiejskiej).

Województwo **świętokrzyskie** pod względem częstości praktyk religijnych w miesiącu zajmuje dziesiąte miejsce w kraju ze wskaźnikiem 2,36%. Odsetek osób modlących się do Boga w województwie **świętokrzyskim** jest taki sam, jak w województwach kujawsko-pomorskim oraz mazowieckim i wyniósł 2,5%. Pod tym względem w kraju przodują ex aequo podkarpackie, opolskie oraz lubelskie, gdzie wskaźnik ten osiągnął wartość 3,5%.

6. Społeczeństwo obywatelskie

Każde społeczeństwo obywatelskie charakteryzuje jedna wspólna cecha – pokojowe nastawienie i organizowanie się przeciwko przemocy i nietolerancji, a także budowanie poczucia bezpieczeństwa, które w znaczący sposób wpływa na jakość życia mieszkańców.

Województwo **świętokrzyskie**, w przypadku zestawienia dotyczącego osób przyznających się do doświadczeń związanych z łamaniem prawa, zarówno w przypadku zatrzymań przez policję, jak i oskarżeń w sprawie cywilnej, zajmuje czołowe pozycje w skali kraju -

odpowiednio 4 i 2 miejsce. Nieco lepsza sytuacja dotyczy łamania prawa poprzez sprawstwo kolizji bądź wypadku drogowego – poz. 14 regionu w skali kraju.

Tabela nr 9. Osoby przyznające się do doświadczeń związanych z łamaniem prawa (w %)

L.p.	Województwo	Zatrzymany przez policję			Oskarżony w sprawie cywilnej			Sprawca kolizji/ wypadku drogowego			Ran – king 2011
		2011	2009	2007	2011	2009	2007	2011	2009	2007	
1.	dolnośląskie	3,5	2,8	3,7	0,9	0,6	1,1	1,8	2,1	2,0	
2.	kujawsko – pomorskie	2,2	2,9	2,3	0,5	0,4	0,9	1,7	1,6	2,0	
3.	lubelskie	2,9	4,0	3,1	0,1	0,7	1,0	1,8	1,7	1,8	
4.	lubuskie	4,0	4,3	4,3	1,4	1,1	0,9	1,3	1,6	1,9	
5.	łódzkie	2,7	3,5	3,6	0,3	0,6	0,7	1,3	1,7	2,1	
6.	małopolskie	1,4	2,1	3,3	0,5	0,2	1,2	1,1	1,5	1,9	
7.	mazowieckie	3,6	3,9	3,8	0,5	1,0	1,0	1,7	2,2	1,7	
8.	opolskie	3,4	2,6	2,6	0,9	0,9	0,6	0,9	0,9	1,7	
9.	podkarpackie	3,6	2,2	3,5	0,4	0,3	0,4	2,0	1,2	1,5	
10.	podlaskie	4,8	3,5	2,5	0,7	1,5	1,3	1,2	1,0	0,9	
11.	pomorskie	3,2	4,5	4,1	0,7	0,9	1,1	3,0	2,3	1,6	
12.	śląskie	3,5	3,1	2,6	0,6	0,8	1,0	2,4	1,3	1,3	
13.	świętokrzyskie	3,6	4,2	2,4	1,2	0,9	0,7	1,0	1,0	0,7	4,2,14
14.	warmińsko – mazurskie	3,3	3,3	3,7	0,5	0,7	1,3	0,6	1,4	0,8	
15.	wielkopolskie	4,5	3,9	3,7	0,6	0,4	0,5	1,9	2,5	1,7	
16.	zachodniopomorskie	3,1	3,8	2,7	1,0	1,2	0,7	1,3	1,6	1,3	

Źródło: Diagnoza społeczna 2011

Czynnikami silnie różnicującym wielkość wiktylizacji jest płeć (mężczyźni częściej padają ofiarą przestępstw), klasa miejscowości zamieszkania, województwo (najniższa wartość wskaźnika na Podkarpaciu, największa w woj. zachodniopomorskim i Wielkopolsce) oraz status społeczno-zawodowy (największa wiktylizacja w grupie prywatnych przedsiębiorców).

W latach 2007-2011 wskaźnik wiktylizacji w województwie **świętokrzyskim** wyniósł 0,037, co uplasowało region **świętokrzyski** na 13 pozycji w kraju, natomiast odsetek sprawstwa wyniósł 0,074 (8 miejsce w skali kraju województwa świętokrzyskiego).

Wskaźnik przestępczości, będący syntezą wiktylizacji i sprawstwa, w 2011 roku w województwie **świętokrzyskim** wyniósł 0,111 (11 pozycja w kraju) - co oznacza, iż w odniesieniu do roku 2009 zmalał, natomiast wzrósł w odniesieniu do roku 2007.

Tabela nr 10. Wskaźniki wiktylizacji, sprawstwa i przestępczości

L. p.	Województwo	Wiktylizacja			Sprawstwo			Przestępczość			Ranking 2011
		2011	2009	2007	2011	2009	2007	2011	2009	2007	
1.	dolnośląskie	0,059	0,066	0,074	0,067	0,073	0,080	0,122	0,138	0,154	4,
2.	kujawsko – pomorskie	0,053	0,057	0,103	0,054	0,055	0,067	0,107	0,111	0,170	7,
3.	lubelskie	0,045	0,061	0,097	0,052	0,071	0,075	0,097	0,131	0,172	9,
4.	lubuskie	0,042	0,068	0,065	0,086	0,092	0,083	0,128	0,159	0,149	10,
5.	łódzkie	0,033	0,054	0,089	0,053	0,071	0,080	0,860	0,125	0,170	15,
6.	małopolskie	0,035	0,040	0,068	0,042	0,047	0,074	0,078	0,086	0,142	14,
7.	mazowieckie	0,063	0,060	0,088	0,068	0,084	0,086	0,131	0,144	0,171	3,
8.	opolskie	0,051	0,035	0,055	0,071	0,049	0,064	0,121	0,085	0,120	8,
9.	podkarpackie	0,020	0,033	0,056	0,071	0,043	0,065	0,091	0,076	0,121	16,
10.	podlaskie	0,039	0,069	0,046	0,075	0,076	0,058	0,113	0,145	0,104	12,
11.	pomorskie	0,057	0,059	0,065	0,078	0,088	0,075	0,135	0,146	0,140	5,
12.	śląskie	0,057	0,071	0,097	0,076	0,068	0,065	0,133	0,140	0,162	6,
13.	świętokrzyskie	0,037	0,042	0,054	0,074	0,075	0,051	0,111	0,116	0,106	13,8,11
14.	warmińsko–mazurskie	0,040	0,066	0,054	0,056	0,057	0,078	0,097	0,123	0,132	11
15.	wielkopolskie	0,067	0,053	0,056	0,082	0,073	0,072	0,148	0,125	0,128	1
16.	zachodniopomorskie	0,066	0,084	0,058	0,075	0,086	0,059	0,141	0,169	0,117	2

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

Rośnie wrażliwość mieszkańców Polski na dobro wspólne. Niewątpliwie jest to efekt szybko rosnącego wykształcenia Polaków. Dzięki edukacji coraz więcej rodaków zdaje sobie sprawę z tego, że „jedziemy na tym samym wózku” oraz że prędzej czy później nieuczciwość innych odbije się na nas. Wszak ten wzrost wrażliwości nie jest wystarczający, abyśmy mogli powiedzieć o sobie, że budujemy już społeczeństwo obywatelskie. Wskaźnik wrażliwości na dobro publiczne kształtuje się w województwie **świętokrzyskim** na poziomie 2,50 tj. poniżej średniej krajowej wynoszącej 2,48 i plasuje nas na 9 miejscu (ex aequo z województwem podlaskim).

Tabela nr 11. Wskaźnik wrażliwości na dobro publiczne

L.p.	Województwo	Średnia	Ranking
1.	dolnośląskie	2,53	7
2.	kujawsko – pomorskie	2,39	13
3.	lubelskie	2,54	6
4.	lubuskie	2,55	3-5
5.	łódzkie	2,32	15
6.	małopolskie	2,55	3-5
7.	mazowieckie	2,57	2
8.	opolskie	2,52	8
9.	podkarpackie	2,34	14
10.	podlaskie	2,50	9-10
11.	pomorskie	2,48	11
12.	śląskie	2,64	1
13.	świętokrzyskie	2,50	9-10
14.	warmińsko–mazurskie	2,31	16
15.	wielkopolskie	2,44	12
16.	zachodniopomorskie	2,55	3-5

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

7. Zagrożenie alkoholizmem i narkomanią

W analizowanym okresie odsetek osób nadużywających alkoholu jest największy od początku pomiaru (od 1991 r.). Mężczyźni przyznają, że w minionym roku pili za dużo alkoholu, 5 razy częściej niż kobiety (sześć lat temu prawie sześciokrotnie częściej). Zdecydowanie częściej nadużywają alkoholu mieszkańcy dużych miast, osoby w średnim wieku, ubodzy, prywatni przedsiębiorcy, bezrobotni, rolnicy oraz uczniowie i studenci. W przekroju grup zawodowych najbardziej dotkniętymi problemem alkoholowym są robotnicy budowlani, górnicy, robotnicy w przetwórstwie spożywczym, inni wykwalifikowani pracownicy - są to zawody typowo męskie. Najmniejszy odsetek nadużywających alkoholu jest wśród pielęgniarek, nauczycieli szkół podstawowych, robotników produkcji odzieży i średniego personelu biurowego, a więc w zawodach wybitnie sfeminizowanych. Odsetek osób, które na kłopoty reagują sięganiem po alkohol, jest mniejszy (3,4%, dwa lata temu 4,4%) niż odsetek osób, które przyznają się do nadużywania alkoholu (6,8%, dwa lata temu 6,5%).

Województwo **świętokrzyskie** w rankingu wskazującym osoby w wieku 16+ pijące zbyt dużo alkoholu, utrzymuje na przestrzeni lat 2005 – 2011 niechlubną pozamedalową pozycję w kraju tj.- 4, (wskaźnik o 14% wyższy od średniej krajowej). W zestawieniu dotyczącym osób sięgających po alkohol w kłopotach pozycja województwa jest jeszcze bardziej dramatyczna,

gdyż wskaźnik ten (54% wyższy niż średnia krajowa) lokuje region **świętokrzyski** na pozycji wicelidera w skali kraju, tuż za województwem warmińsko – mazurskim.

Tabela nr 12. Osoby w wieku 16+ pijące zbyt duże ilości alkoholu (w %)

L. p.	Województwo	Pijący zbyt dużo alkoholu				Sięgający po alkohol w kłopotach				Ranking	
		2011	2009	2007	2005	2011	2009	2007	2005	p	s
1.	dolnośląskie	8,31	5,92	4,94	7,34	3,09	3,51	3,18	4,14	2	10
2.	kujawsko – pomorskie	5,16	6,54	5,43	6,60	2,84	5,72	3,31	4,02	15	11
3.	lubelskie	7,28	6,02	6,06	7,05	3,92	4,86	3,57	4,41	8	4
4.	lubuskie	8,57	9,18	5,89	4,41	4,06	4,38	4,23	2,51	1	3
5.	łódzkie	4,50	5,68	5,61	7,81	2,72	3,69	2,32	4,81	16	13
6.	małopolskie	6,23	4,90	5,38	3,45	2,78	3,17	3,24	3,45	12	12
7.	mazowieckie	6,76	7,82	6,01	6,51	3,64	5,63	4,19	3,33	11	9
8.	opolskie	6,13	6,36	4,24	5,25	3,72	4,99	1,88	2,89	13	6
9.	podkarpackie	5,39	4,64	6,07	4,16	2,36	3,14	3,50	2,44	14	16
10.	podlaskie	7,63	7,58	7,81	7,05	2,72	4,49	4,44	4,08	6	14
11.	pomorskie	8,14	6,00	5,96	5,68	3,67	3,57	3,34	3,85	3	7
12.	śląskie	6,95	7,02	5,16	6,31	3,67	4,33	3,26	3,88	9	8
13.	świętokrzyskie	7,88	5,24	3,88	6,35	5,45	4,94	3,47	5,06	4	2
14.	warmińsko – mazurskie	7,73	5,56	9,23	9,52	5,70	6,78	6,82	7,30	5	1
15.	wielkopolskie	7,29	6,36	4,66	3,39	2,67	3,18	1,89	2,16	7	15
16.	zachodniopomorskie	6,85	8,28	6,48	5,81	3,78	6,50	4,22	4,92	10	5

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

Odsetek osób przyznających się do zażywania narkotyków rósł do 2005 r. W badaniu z 2011 roku ponownie nieco wzrósł w porównaniu z 2009 r. i jest znacznie wyższy niż w całym okresie objętym badaniami do 2005 r. (wzrost ponad trzykrotny w stosunku do 1992 r.). Obecnie najbardziej zagrożeni narkomanią są mężczyźni, uczniowie i studenci (generalnie osoby młodsze), mieszkańcy dużych miast, bezrobotni i inni bierni zawodowo, osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim, a w przekroju terytorialnym mieszkańcy województw zachodniopomorskiego i lubuskiego.

W przypadku osób w wieku 16+ próbujących narkotyków sytuacja w województwie **świętokrzyskim** przedstawia się na tle kraju nieco korzystniej niż w trzech poprzednich latach. W latach 2009 – 2011 województwo **świętokrzyskie** plasowało się odpowiednio na 15 – tym

i 16 – tym miejscu w skali kraju. Zauważyć należy, iż lata 2005 i 2007 to „zdecydowanie gorsza lokata”, w tym zestawieniu, regionu na tle kraju (odpowiednio 10 i 7 pozycja).

Tabela nr 13. Osoby w wieku 16+ próbujące narkotyków w %

L.p.	Województwo	2011	2009	2007	2005	2003	2000	Ranking
1.	dolnośląskie	1,48	1,21	0,92	1,04	1,57	1,05	6
2.	kujawsko – pomorskie	1,74	1,13	1,63	1,25	1,64	0,68	3
3.	lubelskie	1,27	0,53	1,58	0,47	1,08	1,38	8
4.	lubuskie	1,86	1,26	1,17	1,15	1,24	1,19	2
5.	łódzkie	0,84	1,13	0,85	1,23	0,68	1,35	14
6.	małopolskie	0,48	0,81	0,87	1,33	0,43	1,22	16
7.	mazowieckie	1,03	2,07	0,84	2,20	1,01	0,63	10
8.	opolskie	0,96	1,20	1,11	0,96	0,66	0,72	12
9.	podkarpackie	1,07	0,97	0,98	1,44	0,89	0,44	9
10.	podlaskie	1,02	0,44	1,18	0,97	0,61	0,19	11
11.	pomorskie	0,90	0,81	1,77	2,17	1,49	2,53	13
12.	śląskie	1,31	1,06	0,91	1,23	1,15	0,55	7
13.	świętokrzyskie	0,81	0,44	1,00	1,07	0,80	0,31	15,16,7,10,14
14.	warmińsko – mazurskie	1,50	0,80	0,55	1,04	0,58	1,33	5
15.	wielkopolskie	1,52	1,34	0,83	0,70	0,41	0,00	4
16.	zachodniopomorskie	3,57	1,59	1,08	1,53	0,96	2,19	1

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

Co czwarty dorosły Polak pali papierosy. Przeciętnie wypala ich nieco mniej niż 16 sztuk dziennie. W stosunku do roku 1995 odsetek palaczy zmniejszył się aż o 11%, a w stosunku do początku lat 90. o ok. 15%. Wśród palaczy dominują mężczyźni, a oprócz nich osoby w średnim wieku, z wykształceniem zasadniczym zawodowym i uboższe. Zdecydowanie najwyższy odsetek palaczy jest wśród bezrobotnych i pracowników najemnych sektora prywatnego.

Pod względem liczby wypalanych dziennie papierosów przez palaczy, województwo **świętokrzyskie** nie jest jednym z negatywnych liderów rankingu ogólnopolskiego. W każdym kolejnym roku, z przedziału lat od 2000 do 2011, wskaźnik „osiągany„ przez palaczy był niższy niż średnia krajowa. Następnym pozytywnym wpływającym z powyższego jest taki, iż wskaźnik zmiany odsetka palaczy między 2000 i 2011 rokiem plasuje województwo **świętokrzyskie** na 4 miejscu w Polsce, po województwach opolskim, lubelskim i kujawsko – pomorskim.

Tabela nr 14. Przeciętna liczba wypalanych dziennie papierosów przez palaczy w 2011 r. i zmiana odsetka palaczy między 2000 i 2011r.

L. p.	Województwo	Liczba papierosów	2011	2009	2007	2005	2003	2000	Zmiana 2000 - 2011	Ran-king
1.	dolnośląskie	15,23	31,1	32,8	30,2	31,2	33,7	33,0	- 6	15
2.	kujawsko – pomorskie	15,50	29,1	28,4	34,7	37,9	38,8	38,8	- 25	3
3.	lubelskie	15,17	24,1	24,9	28,7	31,1	30,5	32,4	- 26	2
4.	lubuskie	15,52	30,7	30,8	32,7	29,2	32,0	38,5	- 20	7
5.	łódzkie	17,09	25,1	28,3	28,0	29,2	30,0	29,8	- 16	10-12
6.	małopolskie	14,88	22,3	22,0	28,1	24,1	24,5	28,2	- 21	6
7.	mazowieckie	16,21	27,6	28,0	29,6	29,7	29,8	32,2	- 14	13
8.	opolskie	14,43	24,6	28,4	31,1	33,9	30,1	34,1	- 28	1
9.	podkarpackie	13,74	20,1	22,1	25,0	22,8	24,4	24,4	- 18	9
10.	podlaskie	15,33	24,1	27,6	29,2	28,1	31,6	31,3	- 23	5
11.	pomorskie	15,02	27,4	28,7	30,2	25,6	32,3	32,7	- 16	10-12
12.	śląskie	14,97	27,8	28,6	29,5	29,7	32,2	34,8	- 20	7-8
13.	świętokrzyskie	14,99	23,6	23,7	21,6	25,6	24,4	31,2	- 24	4
14.	warmińsko – mazurskie	15,91	29,5	33,6	31,0	30,3	33,3	33,0	- 11	14
15.	wielkopolskie	15,65	27,3	27,6	29,4	30,5	31,0	32,4	- 16	10-12
16.	zachodniopomorskie	16,01	32,0	32,9	36,6	31,9	34,8	33,0	- 3	16

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

8. Pomoc z zewnątrz dla gospodarstw domowych

Odsetek gospodarstw otrzymujących pomoc zewnętrzną w dowolnej formie w 2011r. wyniósł 10,9%, a więc prawie tyle samo co dwa lata temu (10,7%). Wzrósł jednak w stosunku do poziomu z początku wieku odsetek gospodarstw otrzymujących wszystkie trzy formy pomocy:

- finansową - z 8 do 10,2 proc.,
- rzeczową - z 4,9 do 6,3 proc.
- w formie usług- z 2,6 do 3,8 proc.

Zasięg pomocy jest silnie zróżnicowany według grup społeczno-ekonomicznych, typu gospodarstwa i województwa. Z pomocy zewnętrznej korzystało niemal 40% gospodarstw o niezarobkowym źródle utrzymania i co szóste gospodarstwo rencistów; najmniejszy odsetek

korzystających z pomocy jest w grupie gospodarstw rolników (5,5%) i pracujących na własny rachunek (8,8%). Najwyższy udział gospodarstw uzyskujących pomoc społeczną wystąpił w województwach:

- warmińsko-mazurskim (20%),
- mazowieckim,
- dolnośląskim,
- zachodniopomorskim i kujawsko-pomorskim (po ok. 13%), najniższy zaś w:
 - małopolskim,
 - podkarpackim,
 - łódzkim i podlaskim (po ok. 8%).

Widać wyraźnie, że wcale nie w najbiedniejszych województwach (z wyjątkiem warmińsko-mazurskiego) zakres korzystania z zewnętrznej pomocy jest największy.

Zasięg pomocy zewnętrznej zróżnicowany jest w zależności od grup społeczno-ekonomicznych, typu gospodarstw i województwa. W skali ogólnopolskiej najczęściej z tego rodzaju pomocy korzystają gospodarstwa wieloosobowe i jednoosobowe, małżeństwa z trójką i większą liczbą dzieci oraz rodziny niepełne. Najrzadziej z pomocy korzystały małżeństwa bez dzieci (7,3%) i małżeństwa z jednym dzieckiem (7,1%).

9. Ubóstwo i wykluczenie społeczne

Zdefiniowanie ubóstwa jest pierwszym, kluczowym krokiem na drodze pomiaru jego zasięgu i głębokości. Brak jest precyzyjnej i ogólnie akceptowanej definicji, ponadto kategoria ta jest zmienna w czasie i zróżnicowana terytorialnie, co oznacza, iż nie ma jednej, uniwersalnej definicji. Ubóstwo jest różnie definiowane, a określenie jego wielkości w danej populacji zależy od przyjętych kryteriów wyznaczenia jego granic. Do pomiaru ubóstwa można podejść w sposób obiektywny oraz subiektywny.

W sposobie obiektywnym dokonuje się oceny poziomu zaspokojenia potrzeb badanych jednostek bez względu na ich osobiste wartościowania w tym zakresie. Najczęściej oceny takiej dokonują eksperci.

Analizując wielkości agregatowych indeksów ubóstwa w podejściu obiektywnym t.j. zasięg, głębokość, intensywność i dotkliwość ubóstwa zauważyć należy, iż wskaźniki te odnotowane w regionie **świętokrzyskim** umiejscawiają go w czołówce zestawienia ogólnopolskiego. Pod względem zasięgu ubóstwa województwo **świętokrzyskie** zostało sklasyfikowane na 3 pozycji za województwem lubelskim i zachodniopomorskim, ze

wskaźnikiem zasięgu ubóstwa większym o ok. 20% od średniej krajowej. Pod względem intensywności i dotkliwości ubóstwa województwo **świętokrzyskie** zajmuje również czołowe miejsca w rankingu ogólnopolskim bo odpowiednio 6 i 7. Pod względem głębokości ubóstwa województwo nasze plasuje się na 10 pozycji w Polsce.

Tabela nr 15. Agregatowe indeksy ubóstwa – podejście obiektywne

L.p.	Województwo	Agregatowe indeksy ubóstwa - 100				Ranking
		Zasięg ubóstwa	Głębokość ubóstwa	Intensywność ubóstwa	Dotkliwość ubóstwa	
1.	dolnośląskie	3,18	25,61	0,81	0,36	
2.	kujawsko – pomorskie	4,82	35,82	1,73	0,86	
3.	lubelskie	8,04	21,58	1,74	0,61	
4.	lubuskie	3,91	22,09	0,86	0,26	
5.	łódzkie	4,23	21,97	0,93	0,36	
6.	małopolskie	2,83	22,85	0,65	0,21	
7.	mazowieckie	3,52	21,65	0,76	0,23	
8.	opolskie	4,42	28,66	1,27	0,50	
9.	podkarpackie	4,67	21,37	1,00	0,39	
10.	podlaskie	3,58	19,68	0,70	0,29	
11.	pomorskie	3,16	34,16	1,08	0,68	
12.	śląskie	3,05	27,69	0,84	0,37	
13.	świętokrzyskie	4,99	22,15	1,11	0,40	3,10,6,7
14.	warmińsko–mazurskie	3,75	32,70	1,23	0,51	
15.	wielkopolskie	4,20	22,55	0,95	0,31	
16.	zachodniopomorskie	5,24	32,61	1,71	0,82	

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

W sposobie subiektywnym badane jednostki same dokonują oceny poziomu zaspokajania potrzeb. Wychodzi się z założenia, że można zaufać percepcji samych członków społeczeństwa. W uproszczeniu – subiektywne granice ubóstwa odpowiadają w przybliżeniu poziomowi dochodów deklarowanych przez respondentów jako ledwo wystarczające.

W przypadku subiektywnego podejścia do agregatowych indeksów ubóstwa sytuacja regionu **świętokrzyskiego** jest jeszcze trudniejsza niż w przypadku podejścia obiektywnego. W przypadku trzech indeksów tj. zasięgu, intensywności i dotkliwości ubóstwa województwo **świętokrzyskie** zajmuje pozycję wicelidera tuż za województwem lubelskim. Jedynie głębokość ubóstwa jest indeksem, który klasyfikuje województwo **świętokrzyskie** na 7 pozycji w Polsce. Zauważyć przy tym należy, iż w podejściu subiektywnym zasięg, głębokość, intensywność oraz

dotkliwość ubóstwa rejestrowane w naszym regionie są wyższe od średnich krajowych odpowiednio o: 28, 2, 30 i 26%.

Tabela nr 16. Agregatowe indeksy ubóstwa – podejście subiektywne

L.p.	Województwo	Agregatowe indeksy ubóstwa - 100				Ranking
		Zasięg ubóstwa	Głębokość ubóstwa	Intensywność ubóstwa	Dotkliwość ubóstwa	
1.	dolnośląskie	33,62	20,10	10,12	4,38	
2.	kujawsko – pomorskie	41,31	29,12	12,03	5,51	
3.	lubelskie	51,32	32,73	16,85	7,65	
4.	lubuskie	36,50	28,53	10,41	4,47	
5.	łódzkie	40,16	30,25	12,15	5,47	
6.	małopolskie	33,22	24,89	8,27	3,36	
7.	mazowieckie	32,43	29,56	9,59	4,21	
8.	opolskie	40,55	28,37	11,50	5,18	
9.	podkarpackie	43,53	28,26	12,30	5,10	
10.	podlaskie	42,07	29,38	12,36	5,20	
11.	pomorskie	32,74	26,16	8,57	3,71	
12.	śląskie	32,06	27,16	8,71	3,83	
13.	świętokrzyskie	47,15	29,23	13,78	5,85	2,7,2,2
14.	warmińsko–mazurskie	39,71	29,08	11,55	5,38	
15.	wielkopolskie	34,11	26,78	9,13	3,91	
16.	zachodniopomorskie	34,74	29,66	10,30	4,98	

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

W zestawieniu dotyczącym osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych ze względu na typ wykluczenia tj. fizyczne, strukturalne, normatywne i materialne województwo **świętokrzyskie** zajmuje 3 miejsce w Polsce pod względem wielkości odsetka osób zagrożonych wykluczeniem (za województwem lubelskim i podkarpackim) oraz 6 lokatę w Polsce pod względem odsetka osób wykluczonych.

Tabela nr 17. Odsetek osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych ze względu na typ wykluczenia

L.p	Województwo	Typ wykluczenia									
		Fizyczne		Strukturalne		Normatywne		Materialne		Ogółem	
		Zagrożeni	Wykluczeni	Zagrożeni	Wykluczeni	Zagrożeni	Wykluczeni	Zagrożeni	Wykluczeni	Zagrożeni	Wykluczeni
1.	dolnośląskie	16,9	6,0	11,5	1,0	14,1	5,6	14,1	6,8	40,6	17,9
2.	kujawsko – pomorskie	16,0	5,1	17,5	0,8	10,9	5,0	10,9	11,7	46,8	21,1
3.	lubelskie	17,1	6,2	27,9	3,5	12,6	4,1	12,6	13,8	52,7	23,5
4.	lubuskie	20,3	9,0	16,0	0,2	14,8	6,4	14,8	7,6	46,5	21,2
5.	łódzkie	18,6	6,7	16,9	1,8	10,1	3,4	10,1	8,5	43,8	18,6
6.	małopolskie	16,8	4,7	20,6	0,9	10,5	4,1	10,5	6,7	43,4	15,0
7.	mazowieckie	15,5	4,2	17,4	0,9	13,2	5,3	13,2	8,0	44,3	16,6
8.	opolskie	13,5	2,6	19,8	0,3	13,2	5,6	13,2	8,9	44,9	16,3
9.	podkarpackie	16,4	3,8	25,3	1,6	11,7	3,0	11,7	10,6	50,5	17,7
10.	podlaskie	15,9	4,1	18,9	0,9	13,7	4,9	13,7	5,4	43,8	14,1
11.	pomorskie	15,4	5,3	14,2	0,8	14,1	3,7	14,1	6,8	41,1	14,6
12.	śląskie	13,8	3,5	8,8	0,3	13,1	5,8	13,1	6,4	37,1	15,1
13.	świętokrzyskie	19,0	5,8	22,9	2,2	12,1	4,9	12,1	12,1	49,7	20,4
14.	warmińsko–mazurskie	15,1	6,3	21,9	1,4	11,7	3,7	11,7	11,8	48,3	21,0
15.	wielkopolskie	16,9	5,9	17,6	1,0	13,6	5,3	13,6	7,2	43,7	17,8
16.	zachodniopomorskie	16,2	4,6	18,1	0,7	14,0	4,3	14,0	11,3	46,7	20,7

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

10. Dobrostan psychiczny i satysfakcja mieszkańców regionu świętokrzyskiego

Na przestrzeni lat 2009-2011 w skali kraju stwierdzono dalszy wzrost oceny dotychczasowego życia. Ocena ta jest najwyższa w całym okresie objętym badaniami, ponad dwukrotnie wyższa niż w najgorszym pod tym względem roku 1993. Co istotne, poczynając od 1994 r. wzrost tej oceny był niezwykle systematyczny.

W odniesieniu do 2009 r. wzrosło poczucie szczęścia, które deklarowało 80% respondentów. W stosunku do roku 2003 odsetek osób nieszczęśliwych spadł niemal trzykrotnie (z 4,5 do 1,6%). Najbardziej wzrosło zadowolenie ze stanu bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania, a spadło najbardziej zadowolenie z sytuacji w kraju. Polacy są coraz bardziej zadowoleni ze swojej miejscowości - wzrost w stosunku do 2000 r. o 15%. Najwięcej bardzo zadowolonych ze swojej miejscowości jest wśród mieszkańców Gdyni (41%), a najmniej wśród mieszkańców Kętrzyna (0%) i Radomia (1%).

Poniższe dane tabelaryczne wskazują odsetek osób, które zaznaczyły, że są bardzo zadowolone z miejsca zamieszkania. Najbardziej zadowolonymi są mieszkańcy województwa pomorskiego, a najmniej województwa podkarpackiego. Województwo **świętokrzyskie** zajmuje w tym rankingu dziesiąte miejsce.

Tabela nr 18. Procent bardzo zadowolonych z miejsca zamieszkania mieszkańców województw

Ranga	Województwo	Odsetek	N
1	Pomorskie	21	1533
2	Małopolskie	13	2226
3	Podlaskie	12	819
4	Dolnośląskie	11	2010
5	Lubuskie	11	671
6	Zachodniopomorskie	11	1173
7	Kujawsko-pomorskie	10	1383
8	Mazowieckie	10	3605
9	Śląskie	10	3313
10	Świętokrzyskie	10	882
11	Lubelskie	9	1467
12	Łódzkie	9	1771
13	Warmińsko-mazurskie	9	968
14	Wielkopolskie	9	2338
15	Opolskie	8	710
16	Podkarpackie	7	1437

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

11. Podsumowanie

Podsumowaniem *Diagnozy* jest ranking województw uwzględniający jakość życia Polaków. W jego skład wchodzi wiele zestandaryzowanych zmiennych, które mają różną wartość i rangę. Starano się jednak zachować równowagę między wskaźnikami obiektywnymi i subiektywnymi. W tym celu wyróżniono syntetyczny złożony z 8 wymiarów wskaźnik jakości życia (wskaźniki dla województwa świętokrzyskiego podkreślono kolorem niebieskim):

- **kapitał społeczny** (m.in. poziom ufności, stosunek do demokracji, udział w wyborach, przynależność do organizacji).
-

Tabela nr 19. Kapitał społeczny w podziale na województwa

Ranga	Województwo	Średnia	SD	N
1	Mazowieckie	0,10	0,99	3302
2	Lubelskie	0,08	1,00	1369
3	Pomorskie	0,05	0,99	1425
4	Świętokrzyskie	0,04	0,96	785
5	Podkarpackie	0,03	1,08	1366
6	Dolnośląskie	0,02	1,00	1911
7	Małopolskie	0,00	0,99	2163
8	Wielkopolskie	0,00	1,07	2158
9	Zachodniopomorskie	-0,01	0,99	1134
10	Lubuskie	-0,03	1,04	633
11	Opolskie	-0,03	1,03	684
12	Podlaskie	-0,06	0,96	801
13	Śląskie	-0,06	1,00	3111
14	Warmińsko-mazurskie	-0,06	0,88	859
15	Łódzkie	-0,08	0,94	1648
16	Kujawsko-pomorskie	-0,11	0,99	1303

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

- **dobrostan psychiczny** (m.in. poczucie szczęścia, ocena dotychczasowego życia, objawy depresji)

Tabela nr 20. Dobrostan psychiczny w podziale na województwa

Ranga	Województwo	Średnia	SD	N
1	Pomorskie	0,11	0,97	1521
2	Wielkopolskie	0,09	,97	2270
3	Małopolskie	0,06	0,95	2205
4	Kujawsko-pomorskie	0,05	0,96	1350
5	Śląskie	0,02	0,96	3231
6	Lubuskie	-0,01	1,09	660
7	Podkarpackie	-0,01	0,97	1404
8	Warmińsko-mazurskie	-0,01	1,06	913
9	Zachodniopomorskie	-0,01	1,01	1162
10	Dolnośląskie	-0,04	1,01	1976
11	Łódzkie	-0,04	1,05	1740
12	Mazowieckie	-0,04	0,98	3535
13	Lubelskie	-0,07	1,02	1437
14	Opolskie	-0,07	0,99	695
15	Świętokrzyskie	-0,09	1,18	859
16	Podlaskie	-0,16	1,07	820

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

- **dobrostan fizyczny** (m.in. choroby, niepełnosprawność, stres związany ze zdrowiem)

Tabela nr 21. Dobrostan fizyczny w podziale na województwa

Ranga	Województwo	Średnia	SD	N
1	Warmińsko-mazurskie	0,13	0,98	905
2	Opolskie	0,06	0,92	697
3	Zachodniopomorskie	0,04	1,00	1164
4	Mazowieckie	0,03	0,96	3468
5	Pomorskie	0,03	1,02	1484
6	Śląskie	0,03	0,94	3188
7	Kujawsko-pomorskie	0,00	0,99	1327
8	Wielkopolskie	0,00	1,02	2216
9	Dolnośląskie	-0,07	1,02	1906
10	Świętokrzyskie	-0,05	1,05	847
11	Lubelskie	-0,04	1,05	1400
12	Podlaskie	-0,04	1,02	802
13	Łódzkie	-0,01	0,97	1705
14	Małopolskie	-0,01	1,01	2182
15	Podkarpackie	-0,01	1,05	1405
16	Lubuskie	-0,21	1,18	639

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

- **dobrostan społeczny** (m.in. brak poczucia osamotnienia, poczucie bycia kochanym i szanowanym, liczba przyjaciół)

Tabela nr 22. Dobrostan społeczny w podziale na województwa

Ranga	Województwo	Średnia	SD	N
1	Podkarpackie	0,09	1,00	1411
2	Małopolskie	0,07	0,95	2199
3	Lubelskie	0,06	1,03	1409
4	Pomorskie	0,05	0,98	1494
5	Podlaskie	0,03	0,99	816
6	Opolskie	0,01	1,01	697
7	Śląskie	0,01	0,97	3249
8	Mazowieckie	0,00	1,01	3453
9	Dolnośląskie	-0,01	1,04	1973
10	Kujawsko-pomorskie	-0,02	0,95	1355
11	Łódzkie	-0,02	1,01	1732
12	Wielkopolskie	-0,02	1,01	2263
13	Lubuskie	-0,05	1,06	661
14	Zachodniopomorskie	-0,09	0,95	1164
15	Świętokrzyskie	-0,14	1,10	858
16	Warmińsko-mazurskie	-0,14	0,99	926

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

- **poziom cywilizacyjny** (m.in. poziom wykształcenia, dostęp do Internetu, znajomość języków obcych)

Tabela nr 23. Poziom cywilizacyjny w podziale na województwa

Ranga	Województwo	Średnia	SD	N
1	Mazowieckie	0,11	1,03	3464
2	Pomorskie	0,10	0,94	1451
3	Wielkopolskie	0,06	0,95	2236
4	Dolnośląskie	0,05	0,98	1957
5	Śląskie	0,04	0,97	3177
6	Małopolskie	0,02	1,03	2142
7	Zachodniopomorskie	0,00	1,02	1153
8	Opolskie	-0,01	1,03	697
9	Lubuskie	-0,03	0,98	640
10	Podlaskie	-0,03	1,09	796
11	Kujawsko-pomorskie	-0,09	0,99	1348
12	Łódzkie	-0,09	0,96	1723
13	Podkarpackie	-0,10	1,02	1384
14	Lubelskie	-0,11	1,03	1401
15	Warmińsko-mazurskie	-0,17	0,94	875
16	Świętokrzyskie	-0,21	1,03	825

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

- **dobrobyt materialny** (m.in. posiadany sprzęt RTV i AGD, dochód na osobę w gospodarstwie, liczba dóbr)

Tabela nr 24. Dobrobyt materialny w podziale na województwa

Ranga	Województwo	Średnia	SD	N
1	Mazowieckie	0,23	1,33	3463
2	Dolnośląskie	0,14	0,90	1945
3	Pomorskie	0,12	1,06	1450
4	Wielkopolskie	0,08	0,95	2075
5	Małopolskie	0,04	0,95	2136
6	Śląskie	0,04	0,89	2981
7	Opolskie	0,01	0,85	666
8	Zachodniopomorskie	0,01	1,05	1123
9	Podlaskie	-0,04	0,94	813
10	Lubuskie	-0,05	0,85	657
11	Łódzkie	-0,09	0,91	1721
12	Warmińsko-mazurskie	-0,11	0,85	937
13	Kujawsko-pomorskie	-0,22	0,93	1338
14	Podkarpackie	-0,22	0,82	1378
15	Świętokrzyskie	-0,28	0,88	819
16	Lubelskie	-0,31	0,88	1438

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

- **stres życiowy** (m.in. stres w zakresie finansów, pracy, kontaktów z urzędnikami, wychowania dzieci, relacje w małżeństwie, ekologia)

Tabela nr 25. Stres życiowy w podziale na województwa

Ranga	Województwo	Średnia	SD	N
1	Warmińsko-mazurskie	0,12	0,96	916
2	Opolskie	0,10	0,99	700
3	Kujawsko-pomorskie	0,06	1,03	1336
4	Małopolskie	0,06	0,96	2186
5	Wielkopolskie	0,05	1,00	2203
6	Śląskie	0,04	1,00	3185
7	Łódzkie	0,00	0,98	1701
8	Podkarpackie	0,00	0,92	1381
9	Podlaskie	-0,02	1,09	815
10	Świętokrzyskie	-0,03	1,09	854
11	Mazowieckie	-0,04	1,01	3460
12	Pomorskie	-0,04	1,00	1490
13	Lubelskie	-0,06	1,04	1391
14	Dolnośląskie	-0,08	0,99	1909
15	Zachodniopomorskie	-0,09	0,97	1167
16	Lubuskie	-0,10	1,01	628

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

- **patologie** (m.in. nadużywanie alkoholu i narkotyków, wizyty u psychiatry, bycie sprawcą lub ofiarą łamania prawa).

Tabela nr 26. Patologie w podziale na województwa

Ranga	Województwo	Średnia	SD	N
1	Łódzkie	0,10	0,78	1765
2	Małopolskie	0,08	0,81	2206
3	Podkarpackie	0,06	0,96	1437
4	Lubelskie	0,04	0,87	1466
5	Warmińsko-mazurskie	0,03	1,00	958
6	Kujawsko-pomorskie	0,02	1,01	1390
7	Świętokrzyskie	0,02	1,07	866
8	Podlaskie	0,01	1,03	818
9	Śląskie	-0,01	1,01	3287
10	Dolnośląskie	-0,03	1,05	1995
11	Mazowieckie	-0,03	0,98	3590
12	Opolskie	-0,03	1,20	710
13	Pomorskie	-0,03	1,06	1528
14	Zachodniopomorskie	-0,06	1,13	1178
15	Lubuskie	-0,07	1,23	670
16	Wielkopolskie	-0,08	1,08	2328

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

Poniższy ranking informuje, iż na przestrzeni lat 2005-2011 województwo świętokrzyskie lokowało się bardzo nisko, zajmując miejsca w rankingu 14-16 w skali kraju. Co istotne od 2005 roku pozycja województwa świętokrzyskiego spadła o 2 punkty w rankingu, fakt ten doprowadził do tego, iż w 2011 roku region świętokrzyski ułożył się na ostatniej pozycji w kraju. Niepokojące dane wskazują, iż województwo świętokrzyskie jest regionem o najniższej jakości życia. Na miejsce w rankingu zasadniczy wpływ ma wieloaspektowy rozwój danego województwa. Mieszkańców województwa świętokrzyskiego charakteryzuje najniższy w kraju poziom cywilizacyjny. Na przedostatnim, 15 miejscu, region świętokrzyski ułożył się biorąc pod uwagę dobrobyt materialny, pod tym względem niżej w skali kraju sklasyfikowane jest tylko województwo lubuskie. Podobna sytuacja występuje w przypadku wskaźników określających dobrostan psychiczny i społeczny mieszkańców regionu świętokrzyskiego – w obu przypadkach województwo zajmuje pod tym względem 15 miejsce w kraju. Wskaźniki te determinują miejsce województwa świętokrzyskiego w rankingu ogólnym województw, gdzie zajmuje ostatnie miejsce. Co ciekawe, niska jakość życia i warunki mieszkańców, nie wpływają znacząco na poziom ufności mieszkańców – wskaźnik kapitału społecznego jest w województwie świętokrzyskim dość wysoki (4 miejsce w kraju).

Tabela nr 27. Ogólny ranking województw dotyczący jakości życia w poszczególnych latach przeprowadzania badania *Diagnoza Społeczna*

Województwo	Ranking			
	2011	2009	2007	2005
Mazowieckie	1	6	6	6
Wielkopolskie	2	3	2	2
Małopolskie	3	5	5	5
Pomorskie	4	1	1	1
Śląskie	5	8	4	8
Opolskie	6	2	3	3
Dolnośląskie	7	4	7	4
Podkarpackie	8	11	9	9
Zachodniopomorskie	9	7	13	7
Warmińsko-mazurskie	10	9	10	10
Łódzkie	11	12	11	13
Kujawsko-pomorskie	12	10	14	15
Lubelskie	13	14	16	16
Podlaskie	14	13	8	11
Lubuskie	15	16	12	12
Świętokrzyskie	16	15	15	14

Źródło: *Diagnoza społeczna 2011*

Spis tabel

Tabela nr 1. Warunki życia gospodarstw domowych (od najlepszych do najgorszych).....	5
Tabela nr 2. Ogólny wskaźnik jakości życia w próbie panelowej 2009 – 2011.....	6
Tabela nr 3. Dochody netto gospodarstw domowych w marcu 2011r.....	7
Tabela nr 4. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z usług różnych placówek służby zdrowia w ciągu ostatniego roku.....	10
Tabela nr 5. Odsetek gospodarstw domowych, których członek przebywał w ostatnim roku w szpitalu.....	11
Tabela nr 6. Odsetek gospodarstw, które zrezygnowały z powodów finansowych z wybranych świadczeń zdrowotnych, mimo że ich potrzebowały.....	12
Tabela nr 7. Ludność w gospodarstwach domowych mających prawo jazdy i znających języki obce w 2009 i 2011 roku.....	13
Tabela nr 8. Gospodarstwa domowe z dostępem do Internetu (w %).....	14
Tabela nr 9. Osoby przyznające się do doświadczeń związanych z łamaniem prawa (w %).....	16
Tabela nr 10. Wskaźniki wiktymizacji, sprawstwa i przestępczości.....	17
Tabela nr 11. Wskaźnik wrażliwości na dobro publiczne.....	18
Tabela nr 12. Osoby w wieku 16+ pijące zbyt duże ilości alkoholu (w %).....	19
Tabela nr 13. Osoby w wieku 16+ próbujące narkotyków w %.....	20
Tabela nr 14. Przeciętna liczba wypalanych dziennie papierosów przez palaczy w 2011 r. i zmiana odsetka palaczy między 2000 i 2011r.....	21
Tabela nr 15. Agregatowe indeksy ubóstwa – podejście obiektywne.....	23
Tabela nr 16. Agregatowe indeksy ubóstwa – podejście subiektywne.....	24
Tabela nr 17. Odsetek osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych ze względu na typ wykluczenia.....	25
Tabela nr 18. Procent bardzo zadowolonych z miejsca zamieszkania mieszkańców województw.....	26
Tabela nr 19. Kapitał społeczny w podziale na województwa.....	27
Tabela nr 20. Dobrostan psychiczny w podziale na województwa.....	27
Tabela nr 21. Dobrostan fizyczny w podziale na województwa.....	28
Tabela nr 22. Dobrostan społeczny w podziale na województwa.....	28
Tabela nr 23. Poziom cywilizacyjny w podziale na województwa.....	29
Tabela nr 24. Dobrobyt materialny w podziale na województwa.....	29
Tabela nr 25. Stres życiowy w podziale na województwa.....	30

Tabela nr 26. Patologie w podziale na województwa.....	30
Tabela nr 27. Ogólny ranking województw dotyczący jakości życia w poszczególnych latach przeprowadzania badania <i>Diagnoza społeczna</i>	31

